

Nordisk
ministerråd

Nordatlantisk utviklingsstrategi – NAUST

Nordatlantisk utviklingsstrategi – NAUST

PolitikNord 2019:730

ISBN 978-92-893-6173-6 (PDF)

ISBN 978-92-893-6174-3 (EPUB)

<http://dx.doi.org/10.6027/PN2019-730>

© Nordisk ministerråd 2019

Layout: Mette Agger Tang

Omslagsfoto: Scanpix.dk

Det nordiske samarbeidet

Det nordiske samarbeidet er en av verdens mest omfattende regionale samarbeidsformer. Samarbeidet omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt Færøyene, Grønland og Åland.

Det nordiske samarbeidet er både politisk, økonomisk og kulturelt forankret, og er en viktig medspiller i det europeiske og internasjonale samarbeidet. Det nordiske fellesskapet arbeider for et sterkt Norden i et sterkt Europa.

Det nordiske samarbeidet ønsker å styrke nordiske og regionale interesser og verdier i en global omverden. Felles verdier landene imellom bidrar til å styrke Nordens posisjon som en av verdens mest innovative og konkurransekraftige regioner.

Nordisk ministerråd

Nordens Hus

Ved Stranden 18

DK-1061 København

www.norden.org

Last ned og bestill nordiske publikasjoner: www.norden.org/nordpub

Nordatlantisk utviklingsstrategi – NAUST

Innhold

- 05 Sammendrag
- 07 Innledning
- 08 Kjennetegn ved det nordatlantiske Norden
- 11 TEMATISKE INNSATSOMRÅDER**
- 12 Et godt sted å leve: nordiske velferds- og likestillingssamfunn
- 14 Havet og blå bioøkonomi
- 16 Energi, transport og maritim beredskap
- 18 Bærekraftig turisme
- 19 Nordatlantisk kultur

Sammendrag

Regionalministrene i Nordisk ministerråd for bærekraftig vekst (MR-Vekst) har besluttet at følgende utviklingsstrategi skal gi retning til og være veiledende for det nordatlantiske samarbeidet, som dekker Færøyene, Grønland, Island og Kyst-Norge (de atlantiske kystfylkene fra Rogaland til Finnmark). Strategien utdyper samarbeidsprogrammet for regional utvikling og planlegging og er et godt kunnskapsgrunnlag for videre utvikling i regionen.

Regionen har særskilte utfordringer og utviklingsmuligheter som berøres i Nordatlantisk utviklingsstrategi (NAUST), som til dels ser tilsvarende ut på tvers av landegrenser, og som man kan tjene på å løse i samarbeid. Gjennomføring og oppfølging av NAUST skal bidra til at landene i det nordatlantiske Norden står sterkere sammen og kan legge premiser for egen utvikling i møte med omverdenens økende interesse for regionen.

Formål

NAUST sitt formål er å

- styrke det nordiske samarbeidet i området
- styrke den bærekraftige utviklingen for befolkningen i det nordatlantiske Norden
- styrke sammenhengen mellom sentrale sektorer og aktører i området.

NAUST skal møte de regionalpolitiske utfordringene som området står overfor i dag og i fremtiden. Det skjer ved å knytte bånd og skape initiativer og prosjekter som er relevante innenfor følgende tematiske prioriteringer:

- velferd og likestilling
- havet og blå bioøkonomi
- energi, transport og beredskap
- bærekraftig turisme
- nordatlantisk kultur

NAUST tar utgangspunkt i FNs bærekraftsmål, Agenda 2030, og omfatter Nordisk ministerråds horisontale strategier for bærekraftig utvikling, barn og unge og likestilling.

Gjennomføring og oppfølging av NAUST

Det overordnede ansvaret for NAUST ligger hos regionalministrene i MR-Vekst og håndteres av embetsmannskomiteen for regionalpolitikk (EK-R). NORA er samarbeidsorganet som dekker Færøyene, Grønland, Island og Kyst-Norge, og har ansvaret for gjennomføringen og oppfølgingen av NAUST.

NAUST er relevant for andre sektorer i Nordisk ministerråd, særlig samarbeid innenfor det arktiske, fiskeri, næring, energi og kultur, og andre aktører som jobber med utviklingsspørsmål som er sentrale for den nordatlantiske geografien.

NORA er ansvarlig for

- å bruke NAUSTs mål og prioriteringer i sitt arbeid, i strategisk utvikling og gjennom handlingsplaner og aktiviteter, samt å sette målbare mål for arbeidet,
- at gjennomføringen og oppfølgingen av NAUST kompletterer eksisterende samarbeid, skaper koblinger og unngår overlapping,
- å bruke virkemidler, herunder prosjektmidler, til å gjennomføre og følge opp NAUST blant annet ved å søke samarbeidspartnere til konkrete initiativer,
- å rapportere om oppfølgingen av NAUST i sin årsrapport til MR-Vekst (regional), og
- å gjøre NAUST kjent i andre sektorer i det nordiske samarbeidet og blant andre aktører gjennom sitt arbeid.

Ved oppdatering av NORAs fireårige strategi vurderes behovet for revisjon av NAUST og andre støttedokumenter for NORAs virksomhet.

Innledning

Det nordatlantiske området er del av det regionalpolitiske samarbeidet i Nordisk ministerråd, og ansvaret for dette ligger hos regionalministrene i ministerrådet for bærekraftig vekst (MR-Vekst). Arbeidet håndteres av embetsmannskomiteen for regionalpolitikk (EK-R), og NORA (Nordisk Atlantsamarbeid) er samarbeidsorganet som dekker Færøyene, Grønland, Island og Kyst-Norge (de atlantiske kystfylkene fra Rogaland til Finnmark).

Begrepet Vestnorden gjorde sin entré i nordisk samarbeid på 1980-tallet. Vestnordensamarbeidet ble etablert i 1981, etterfulgt av Vestnordisk råd i 1985 og Vestnordenfonden i 1986. Parallelt med dette ble kultursamarbeidet utvidet med Nordens hus i Torshavn, som ble åpnet i 1983, og Nordens institutt i Grønland, etablert i 1985, begge med inspirasjon fra Nordens hus i Reykjavik, som ble etablert i 1968. Disse tre kulturinstitusjonene baserer seg på anerkjennelse av behovet for å fremme nordisk kultur utenfor Nordens skandinaviske kjerneområde.

En redegjørelse om «Vest-Norden i det nordiske samarbeidet» ble publisert i 2003. Den konkluderte med at det er behov for sterkere koordinering av samarbeidet i regionen, blant annet for å utvikle en funksjon som møteplass for strategiske drøftelser i Nord-Atlanteren. På dette tidspunktet var Vestnordensamarbeidet blitt til Nordisk Atlanterhavssamarbeid, senere Nordisk Atlantsamarbeid (NORA) etter Kyst-Norges inntreden i 1996. NORA ble evaluert i 2004. Evalueringsrapporten anbefalte blant annet at det utarbeides en samlet strategi for den nordiske innsatsen i Nord-Atlanteren.

Neste steg i retning av utarbeidelse av NAUST er OECDs territorialanalyse av regionen på bestilling fra NORA. Rapporten ble publisert i 2011 og analyserer utfordringer og utviklingsmuligheter for regionen og kommer med anbefalinger. Den peker på områder der Grønland, Færøyene, Island og Kyst-Norge kan tjene på økt samarbeid og på verdien av å ha en strategi som grunnlag for samarbeidet.

Det var på denne bakgrunn at det islandske formannskapet i EK-R i 2014 tok initiativet til å utarbeide en strategi, og den nordiske samarbeidskomiteen gav sin støtte til arbeidet. Regionalministrene ønsket initiativet velkommen og stilte seg positive til utarbeidelsen av en utviklingsstrategi. Ministrene vektla at strategien måtte bygge på eksisterende strukturer og ikke føre til dobbeltarbeid, samt at strategien skal fokusere på bærekraftig utvikling.

Mandatet for utarbeidelsen av NAUST la opp til at strategien skal styrke nordisk samarbeids nordatlantiske relevans og styrke samarbeidet i regionen.

Det ble opprettet en arbeidsgruppe for utarbeidelse av NAUST med sekretariat lokalisert hos NORA. Gruppen leverte sitt utkast til Nordisk ministerråd i desember 2017, og saken ble diskutert på regionalministrenes møte i juni 2018. Her ble det besluttet at en arbeidsgruppe bestående av Island, Norge og Sverige med bistand av ministerrådets sekretariat skulle ferdigstille arbeidet.

Kjennetegn ved det nordatlantiske Norden

Det nordatlantiske Norden er hjem til om lag ti prosent av Nordens samlede befolkning på nærmere 27 millioner. Urbanisering og sentralisering trekker folk både inn mot regionens bysentre og ut av regionen. Unge folk, og da særlige unge kvinner, flytter for å ta utdanning og flytter ikke nødvendigvis tilbake, og store deler av regionen har et kvinneunderskudd. Samtidig er det stor arbeidsinnvandring, blant annet i forbindelse med fiskeriindustrien og bygg- og anleggsindustrien. Mange små kystsamfunn er, i likhet med andre deler av Norden, avhengig av arbeidsinnvandring for å overleve.

Arealmessig er det nordatlantiske Norden den klart største delen av Norden. Den geografiske utstrekningen skaper kombinert med en spredt bosetning særlige forutsetninger for økonomisk og sosial utvikling. Befolkningsgrunnlaget medfører at manglende kritisk masse ofte er en utviklingshindring. Det legger begrensninger på mulighetene til å finne ressurser og markeder lokalt og gir et sterkt insitament til å tenke regionalt og samarbeide på tvers av Nord-Atlanteren om utvikling av muligheter og løsninger på sammenfallende utfordringer.

Mens det østlige Norden er landdominert og hjem for Nordens største byer, består det nordatlantiske Norden for det meste av hav. Forutsetningene i området er av ulik art. Folk bor langs kysten, i mindre fiskevær og bygder, men også i bysentre med stor vekst.

Nord-Atlanteren er både distanserende og isolerende, samtidig som havet gir Grønland, Færøyene, Island og Kyst-Norge et fellesskap i havbaserte økonomier. Næringslivet i regionen domineres av naturressursutnyttelse og tilhørende leverandørindustrier. Havets ressursrikdom har skapt områdets velstand og vil være en dominerende forutsetning for bærekraftig utvikling i framtiden. For å utnytte denne ressursen på en

bærekraftig måte er det nødvendig med bosetning og infrastruktur, i tillegg til gode rammebetingelser.

Store deler av det nordatlantiske området er avhengig av havressurser, noe som kan gjøre økonomiene ensrettede og sårbare. Derfor er det også behov for diversifisering og innovasjon, både innenfor de havbaserte industriene og i andre næringer, eksempelvis turisme og kreative næringer.

Det nordatlantiske Norden er preget av utfordrende værforhold. At menneskelig aktivitet er avhengig av været, er en realitet for en stor del av regionens befolkning. Værforholdene og store avstander skaper vanskeligheter for kommunikasjon og utviklingen av infrastruktur. Værforholdene bidrar til økt risiko for ulykker til havs, samtidig som kommunikasjons- og infrastrukturutfordringene gjør søk og redning krevende.

Klimaendringenes påvirkning og kystsamfunnernes tilpasningsevne til den vil være en viktig faktor for den framtidige utviklingen i regionen. Klimaendringene kan også skape nye muligheter etter hvert som nye områder åpnes for aktivitet. Samtidig legger økt aktivitet ytterligere press på sårbare økosystemer. Befolkningen lever i stor grad av og med naturen og naturressursene. En miljøkatastrofe kan derfor undergrave livsgrunnlaget for mange.

Regionen er Nordens nordvestlige periferi, men også sentralt plassert i og nær arktiske områder, og har mange fellestrekk med nordatlantiske områder både i Europa og Amerika. Regionen er ikke en del av EU, men Norge og Island er medlemmer av EFTA og er knyttet til EU gjennom EØS-avtalen. Den enorme internasjonale interessen for Arktis gir store muligheter, samtidig som regionens samfunn risikerer at egen utvikling styres av aktører utenfra. Ved å stå sammen kan

Grønland, Færøyene, Island og Kyst-Norge i større grad legge premissene for egen utvikling.

Til sammen gir dette det nordatlantiske Norden en rekke definerende fellestrekk, samtidig som situasjonen varierer i de ulike områdene.

Finansiering og investeringer

For å utløse utviklingspotensialet i de nordatlantiske samfunnene er det nødvendig med tilstrekkelig finansiering og investeringer. Det gjelder prosjekter av ulik art og størrelse, fra store nasjonale infrastrukturprosjekter til mindre innovasjonsprosjekter. Regionens store avstander og infrastrukturutfordringer, små markeder og utfordrende værforhold innebærer ofte risiko forbundet med investeringer.

Manglende finansiering og investeringer er en utviklingshindring i regionen. Dette kan ha ulike årsaker: mangel på finansierings- og investeringskapital, mangel på gode nok prosjekter eller mangel på finansiering av prosjektutvikling. I tillegg kan mangel på kompetanse og arbeidskraft gi utfordringer.

Interessen for å investere i det nordatlantiske Norden har tiltatt i takt med økende internasjonal interesse for regionen. Samtidig er det en trend med bærekraftige investeringer og grønne investeringsbanker og fond. Det finnes en rekke nasjonale, nordiske og internasjonale finansieringsinstrumenter og investeringsfond og banker, både offentlige og private, som i teorien kan bidra med finansiering og investeringer.

Støtte til prosjektutvikling slik at prosjekter blir gode nok for relevante finansierings- og investeringsaktører, kan skje gjennom å bygge kapasitet og kompetanse hos aktører som har et utviklingsbehov, og bidra til at det er relevante finansieringskilder, som for eksempel regionale, nasjonale og europeiske programmer. EUs Interreg-program Nordlig Periferi og Arktis dekker hele det nordatlantiske Norden og

har vært en av regionens viktigste kilder til prosjekt- og utviklingsfinansiering. EUs prosess med utvikling av nye programmer for perioden 2021–2027 vil være av betydning for finansiering av ulike utviklingstiltak framover. Oppfølgingen av NAUST kan også bidra til utvikling av nye programmer eller tilpasninger i eksisterende programmer, for eksempel hos Nordic Innovation og NordForsk eller nordiske og europeiske investeringsbanker og fond.

Derutover er det potensielle synergieffekter mellom finansierings- og investeringsaktører som ikke utnyttes tilstrekkelig. Styrket samarbeid mellom aktører innenfor NAUSTs innsatsområder kan bidra til realiseringen av målene i NAUST.

Det nordatlantiske Norden og omverden

Alle de nordiske landene deltar i Arktisk råd og andre arktiske samarbeidsforum. Det nordatlantiske Norden er både en arktisk og en nærarktisk region, strategisk plassert for å utnytte den økende interessen for Arktis.

EU er et viktig tema i det nordiske samarbeidet. Det felles utenforskapet i relasjonen til EU kan skape andre samarbeidsmuligheter for det nordatlantiske Norden, for eksempel innenfor fiskeri og handel.

Fellestrekkene i det nordatlantiske Norden legger grunnlaget for interessante samarbeidsflater mot regionens naboer i det nordøstlige og arktiske USA, Canadas atlantiske og arktiske provinser og de nordlige delene av de britiske øyer. Det har flere ganger vært anbefalt å trekke de vestlige naboene tettere inn i det nordiske samarbeidet. Her er Nordisk ministerråds program for samarbeid med naboer i vest relevant.

FOTO: YADID LEVY / NORDEN.ORG

TEMATISKE INNSATSOMRÅDER

NAUST beskriver og konkretiserer nordiske prioriteringer i en nordatlantisk kontekst og har følgende tematiske innsatsområder:

- Et godt sted å leve: nordiske velferds- og likestillingssamfunn
- Havet og blå bioøkonomi
- Energi, transport og beredskap
- Bærekraftig turisme
- Nordatlantisk kultur

Det første innsatsområdet tar utgangspunkt i bærekraftig utvikling for regionens befolkning. De geografiske forutsetningene og samfunnsstrukturene i det nordatlantiske Norden gir særlige utfordringer når det gjelder å skape nordiske velferds- og likestillingssamfunn som gjør regionen til et godt sted å leve.

Det andre innsatsområdet tar utgangspunkt i Grønlands, Færøyenes, Islands og Kyst-Norges identitet som havnasjoner. Rikdommen i marine ressurser gir store utviklingsmuligheter, og innsatsområdet gir et holistisk perspektiv på havbasert bærekraftig utvikling og fremhever den blå delen av bioøkonomien.

NAUSTs tredje innsatsområde bygger på regionens geografiske karakter. Store avstander og

spredt bosetting skaper særlige forutsetninger for utvikling av bærekraftige energisystemer, gode og miljøvennlige transportforbindelser og infrastruktur. Værforholdene øker risikoen for ulykker samtidig som de vanskeliggjør søk og redning, og den geografiske utstrekningen nødvendiggjør samarbeid om maritim beredskap.

Det fjerde innsatsområdet tar opp behovet for økonomisk diversifisering utover havbaserte næringer. Turismen har vokst enormt de seneste årene, og regionens særegne natur og kultur er en verdifull ressurs for bærekraftig turismeutvikling. Samtidig legger økende turisme press på sårbare økosystemer og småsamfunn. Fortsatt bærekraftig vekst i turismenæringen forutsetter god planlegging og styring.

Det finnes særegne kulturer i det nordatlantiske området, men også en sterk felles historie og kulturarv. Utover kulturens egenverdi er den nordatlantiske kystkulturen en økonomisk ressurs, og det nordiske kultursamarbeidet har flere etablerte institusjoner i regionen. Dette legger grunnlaget for NAUSTs siste tematiske innsatsområde Nordatlantisk kultur, der man også vektlegger de økonomiske mulighetene i kreative næringer.

Et godt sted å leve: nordiske velferds- og likestillingssamfunn

Det nordatlantiske Norden skal være et godt sted å leve og består hovedsakelig av nordiske velferds-samfunn med en høy levestandard.

Likestilling mellom kjønnene og ulike befolknings-grupper er en forutsetning for at samfunnene i Nord-Atlanteren er gode samfunn å leve i. Det nordiske samarbeidsprogrammet for likestilling 2019–2022 vektlegger tre overordnede priorite-ringer: framtidens arbeidsliv og vekst; velferd, helse og livskvalitet; samt makt og innflytelse, som også er gjeldende for det nordatlantiske Norden.

Velferdsnivået i regionen er varierende. I mange av regionens utkantssamfunn kan det være utfor-drende å levere grunnleggende helse- og velferds-tjenester. Det nordatlantiske Norden har i ut-gangspunktet et begrenset befolkningsgrunnlag. Konsentrasjon av befolkningen i bysentre gir disse sentrene fordeler, men forsterker de demografis-

ke utfordringene i utkantssamfunnene. Her kan digitalisering og teknologi spille en avgjørende rolle.

Deler av det nordatlantiske Norden har en velutviklet digital infrastruktur. Helse- og vel-ferdsteknologi kan gi betydelige fordeler i ut-kantssamfunn i en region som er preget av store avstander. Det nordatlantiske Norden bør være en foregangsregion innen samarbeid på dette området, hvilket også forutsetter utvikling av den digitale infrastrukturen som er nødvendig for å utnytte dette potensialet i regionens utkants-områder.

Med et begrenset befolkningsgrunnlag kan man med regionalt samarbeid om helse- og velferds-tilbud både utnytte stordriftsfordeler og gi muligheter for spesialisering utover det områdets folketall gir grunnlag for på nasjonal basis.

Det finnes en rekke universiteter og andre utdanningsinstitusjoner i regionen. De spiller en særdeles viktig rolle i sine lokalsamfunn. Dem imellom er det flere eksempler på godt forskningssamarbeid og noen felles utdanningsprogrammer, og enkelte har samarbeidsavtaler på institusjonsnivå.

For å styrke utdanningstilbudet i regionen ytterligere bør utdanningsinstitusjonene i større grad utvikle fellesprogrammer, legge til rette for mer utveksling institusjonene imellom og benytte digital undervisningsteknologi. Det vil gjøre det mer attraktivt for unge i regionen å studere her, samtidig som det kan bidra til å spre kompetanse i regionen og tiltrekke kompetanse utenfra. Det vil også bidra til å sikre lokal kompetanse som er nødvendig for å skape kunnskapsbasert bærekraftig utvikling.

Utviklingen i regionen preges av at stadig flere kvinner enn menn tar høyere utdanning, og manglende utdanningstilbud bidrar til kvinneunderskuddet i store deler av regionen. Utviklingen av utdanningstilbudet i regionen er dermed viktig fra et demografi- og likestillingsperspektiv.

Unge, og da særlig unge kvinner, flytter for å ta utdanning, og mange vender aldri tilbake. I tillegg sakker unge menn akterut i utdanningsutviklingen. Etter hvert som antallet arbeidsplasser i de tradisjonelle, mannsdominerte næringene blir færre, får unge menn nye utfordringer. Å bryte de kjønnsstereotype forskjellene i arbeidslivet vil være vel så viktig i det vestnordiske området som i resten av Norden. Den økende andelen eldre i samfunnene legger press på den nordiske velferdsmodellen i områdets mange småsamfunn og vil gi økt behov for arbeidskraft i helse- og omsorgssektoren.

I tillegg er utviklingen av utdanningstilbudet i regionen viktig for utviklingen av kunnskapsbaserte næringer. Forskningsnæringen er en næring i framvekst, som oppstår omkring den stadig økende internasjonale interessen for forskning i Arktis. Arktisk råd har vedtatt en bindende avtale om forskningssamarbeid i Arktis. Det er potensial for vekst gjennom utnyttelse av næringsmulighetene som finnes i den stadig økende internasjonale forskningsinteressen for regionen.

Bidra til å:

- *inkludere likestillingsperspektiver på alle samarbeidsområder i tråd med det nordiske likestillingsarbeidet*
- *sikre velferds- og helsetjenester på et høyt nivå i alle regionens samfunn gjennom samarbeid om velferds- og helse teknologi og regionalt samarbeid på tilbudssiden*
- *videreutvikle tilbudet av både høyere og yrkesfaglig utdanning i regionen*
- *styrke utviklingen av den regionale forskningsnæringen*

Havet og blå bioøkonomi

Størstedelen av det nordatlantiske området består av produktive havområder. Natur- og temperaturforholdene i kystområdene er særdeles godt egnet for akvakultur. Det finnes betydelige bestander av fisk, i tillegg til store bestander av marine pattedyr og sjøfugl.

Utnytting av havets ressurser har i århundrer vært en bunnplanke i områdets økonomi og kultur. Tilgangen til og utnytting av marine ressurser forventes også i framtiden å være en av de mest sentrale forutsetningene for utviklingen av områdets økonomi.

Verdens befolkning og matbehov øker stadig, og Nord-Atlanteren er et av verdens viktige spiskamre. I global sammenheng blir tilgang til sunn og næringsrik mat, som fisk, stadig viktigere. Samfunnene i Nord-Atlanteren har derfor et ansvar for å utnytte og forvalte de marine matressursene som et bidrag til den globale matforsyningen. Koblingen mellom sjømat, matsikkerhet og ernæring er viktig, ikke minst i et helseperspektiv.

Det nordatlantiske Norden har verdensledende kompetanse på en rekke områder innenfor havnæringer i nordlige farvann. Generelt er fiskeriforvaltningen i regionen god, med fiskeribestander i god forfatning, spesielt i et internasjonalt perspektiv. Samtidig er det store havområder som skal overvåkes, og området er spredt befolket. Kapasiteten og menneskelige ressurser til kunnskapsoppbygging, overvåking og kontroll av marine naturressurser er begrenset.

En god og effektiv overvåkning og forvaltning av havområdenes miljø og ressurser vil være en forutsetning for marin næringsutvikling, sysselsetting og verdiskaping framover. Ambisjoner og målsettinger for marin forvaltning (for eksempel økosystembasert forvaltning) blir stadig høyere. Grønland, Færøyene, Island og Kyst-Norge har gode forskningsfartøy og oppsynskip, men den totale kapasiteten er begrenset i forhold til overvåkingsområde og ambisjoner. Det finnes allerede et visst samarbeid, men det er rom for en forsterkning og utdyping, både innenfor det nordatlantiske

området og for land med tilgrensede havområder, særlig i vest.

Det er en utfordring at mye av verdiskapingen knyttet til regionens ressurser i økende grad skjer utenfor regionen. Det finnes potensial for næringsutvikling, verdiskaping og klatring i verdikjeden for næringslivet i regionen som bør utnyttes i større grad. Derfor er det et viktig mål å styrke og utvikle lønnsomme verdikjeder som bidrar til høyere lokal verdiskaping.

Bioøkonomien og den sirkulære økonomien er aktuelle innsatsområder innen det nordiske samarbeidet. En utvikling på disse områdene kan styrke verdikjeder basert på marine ressurser. Nordisk ministerråd har lansert et program for bioøkonomi. Blå bioøkonomi omfatter tradisjonelt fiske og havbruk. Moderne bio- og enzymteknologi åpner for innovasjon og nye typer industri innenfor den blå bioøkonomien, som vil kunne utvide grunnlaget for verdiskaping og sysselsetting. Dette vil være en kompetansebasert økonomi av en annen karakter enn den vi finner innenfor de tradisjonelle havnæringene. Utvikling av en slik økonomi vil forutsette målrettet og kostnadseffektiv investering i FoU og i utdanning.

Naturmiljøet i Nord-Atlanteren er variert og unikt, men den økende aktiviteten legger press på

havområdene. Områdene er også under press som følge av klimaendringer og havforsuring, oljevirksomhet og minkende bestander av sjøfugl. En utfordring som har fått økende oppmerksomhet i det siste, er forsøpling med plast og mikroplast. Selv om de nordatlantiske områdene er tynt befolket og bidrar med begrenset lokalt søppel til det marine miljøet, er de svært utsatt for søppel som transporteres fra sentrale strøk i Europa og USA med de store havstrømmene.

Når det gjelder disse problemstillingene, har myndigheter, interesseorganisasjoner og næringsaktører i hele området felles interesser som bør fremmes i internasjonale fora. God koordinering av påvirkningsarbeid vil kunne styrke den internasjonale gjennomslagskraften.

EØS-avtalen omfatter ikke EUs fiskeripolitikk. Dette gjør områdets relasjon til EU interessant, særlig i lys av Brexit og endringene ved Storbritannias uttreden av EU. Selv om Grønland, Færøyene, Island og Norge har mange felles interesser, er de også konkurrenter i fiskerisektoren. Dersom oppfølgingen av NAUST kan legge til rette for faglige, politiske og strategiske diskusjoner som er frikoblet fra konflikter som håndteres i andre fora, kan samarbeidet om marine ressurser i det nordatlantiske Norden bringes framover.

Bidra til å:

- *skape en mer effektiv og bærekraftig forvaltning og en samfunnsøkonomisk balansert og lønnsom utnytting av regionens havområder og marine ressurser*
- *sørge for at størst mulig andel av verdiskapingen knyttet til de marine ressursene skjer i området*
- *øke den økonomiske produktiviteten innen blå bioøkonomi gjennom diversifisering, teknologisk modernisering og innovasjon*
- *redusere havforurensning, klimaendringer og marin forsøpling*
- *koordinere internasjonalt påvirkningsarbeid der man har sammenfallende interesser*

Energi, transport og maritim beredskap

Effektene av klimaendringene er relativt sett sterkere i det nordatlantiske Norden, og Grønland, Færøyene, Island og Kyst-Norge må bidra til å redusere sine utslipp av klimagasser for å oppfylle bærekraftsmålene og etterleve Parisavtalen (som Grønland står utenfor). Regionen kan tjene på å samarbeide om å finne løsninger på hvordan myndigheter og næringsliv kan bidra til å utvikle gode, effektive og miljøvennlige transportforbindelser, samtidig som man beskytter folk og miljø mot ulykker.

Maritim transport spiller en viktig rolle i regionen. Utslippene fra havgående og kystnære fiskeriflåter, ferger og cargoskip må reduseres.

Skipstransport er et område Grønland, Færøyene, Island og Kyst-Norge har stor kompetanse på, og kravene om mer klima- og miljøvennlig skipsfart innebærer store økonomiske muligheter innen skipsfartsteknologi. Videre er flytransport en nødvendighet for både varer og folk. Utviklingen

av utslippsfri eller lavutslipps flyteknologi går stadig framover, og mindre elektriske fly og/eller hybridfly kan i framtiden potensielt revolusjonere transportforbindelsene i det nordatlantiske Norden, føre til drastiske utslippskutt og redusere reisekostnadene betydelig.

Regionen består av mange isolerte systemer for elektrisitet og varmeproduksjon. Til tross for at det nordatlantiske Norden har et enormt potensial for fornybar energiproduksjon, baserer mange samfunn sin elektrisitet og varmeproduksjon på fossile brennstoff. Lokal energi- og varmeproduksjon til bedre pris og med lavere utslipp samt energieffektivisering er viktige innsatsområder for å fremme regionens bærekraftige utvikling. I tillegg kan regionen potensielt bli en eksportør av fornybar energi dersom den nødvendige infrastrukturen og produksjonskapasiteten utvikles.

Avstand er en hindring for markedsadgang. Bedre og billigere transportforbindelser innad i regionen

og ut til omverdenen vil være en viktig byggestein for å skape en sterkere og mer dynamisk region. Her kan både offentlige aktører og private virksomheter spille en viktig rolle.

Klimaendringene åpner opp for økt økonomisk aktivitet i nordlige havområder, for eksempel med den nordlige sjøruten. Det vil skape nye muligheter for næringsutvikling og adgang til internasjonale markeder.

Skipsfart og annen maritim aktivitet vil dermed ventelig øke ytterligere i kommende år. Med økende aktivitet øker også risikoen for ulykker som kan ha svært store negative konsekvenser. Dette stiller krav til en allerede presset beredskapskapasitet i regionen for å unngå menneskelige, miljømessige og økonomiske katastrofer. Arktisk råd har vedtatt en avtale om søk og redning i Arktis, mens Arktisk kystvaktforum har utviklet seg til den sentrale arenaen for beredskapssamarbeidet i Arktis. Det er fremdeles potensial for sterkere

samarbeid mellom Grønland, Færøyene, Island og Kyst-Norge på området.

Utfordringene for beredskapssamarbeid inkluderer ulik organisering og bruken av forskjellig informasjons- og kommunikasjonsteknologi. Informasjonsutveksling er en sentral forutsetning for god beredskap, og det er potensial for å utvikle et tettere samarbeid om informasjonsutveksling i det nordatlantiske Norden enn i det bredere arktiske samarbeidet. Derutover kan framtidens maritime beredskap i regionen styrkes gjennom utvikling av felles beredskapsressurser for overvåkning av sjø- og luftrom samt beredskapsdepot m.m.

Bidra til å:

- styrke tilgangen til bærekraftige og klimavennlige transportløsninger til en konkurransedyktig pris
- øke produksjonen av elektrisitet og varme fra fornybare energikilder i regionen og øke andelen fornybar energi som brukes i regionen
- styrke Grønlands, Færøyenes, Islands og Kyst-Norges evne til å beskytte regionens sårbare økosystemer
- forhindre menneskelige, miljømessige og økonomiske katastrofer gjennom et styrket maritimt beredskapssamarbeid

Bærekraftig turisme

Regionens havlandskap med tilhørende flora og fauna er en unik ressurs. Turismen vokser fram som en stadig viktigere økonomisk sektor i det nordatlantiske Norden, både den tradisjonelle, men også nyere former som kystturisme, økoturisme og fisketurisme. Regionen har gode muligheter for å gi besøkende unike opplevelser. Samtidig legger det stadig økende antallet besøkende press på infrastruktur og sårbar natur og gir betydelige sikkerhetsutfordringer. Det er også en utfordring å sikre tilstrekkelig spredning av turistene og lokal inntjening fra turismen.

Miljøet til havs og på land er sårbart og under press. Sterkt økende turisme bidrar med inntekter og arbeidsplasser, men også med slitasje på sårbar natur og press på lokale fiskebestander. Et styrket samarbeid mellom myndigheter og næringsaktører vil kunne bidra til bedre og mer bærekraftig forvaltning av lokale ressurser, naturområder og turistnæring.

Dette forutsetter langsiktig planlegging og utvikling av infrastruktur for å håndtere de store mengdene av turister og beskytte naturen og de sårbare økosystemene.

Regionen har et fellesskap i nordatlantisk kystkultur med fiskevær, fartøy, fiskere og sjøfolk. Videre står den den nordatlantiske matkulturen basert på særlig sjømat sterkt internasjonalt. Opplevelsen av et autentisk levesett spiller en viktig rolle i opplevelsesturismen, og styrket samarbeid på dette området forbedrer mulighetene til å skape arbeidsplasser og økonomisk inntjening basert på lokal kultur og salg av lokale produkter. Det kan skape kjærkomne inntekter i små utkantssamfunn, men forutsetter at aktørene lokalt ser næringspotensialet i hva de kan tilby, og har kompetansen til å utnytte dette potensialet.

På det internasjonale markedet opptre Grønland, Færøyene, Island og Kyst-Norge ofte som konkurrenter med ulike bransjevilkår. Store internasjonale aktører kan utnytte dette og spille aktørene ut mot hverandre. Dermed kan det være et potensial for større inntjening om regionen i større grad ses som en helhet og markedsføres slik utad, samtidig som man samarbeider om å lage likere bransjevilkår.

I 2019 lanserer Nordisk ministerråd en nordisk plan for turisme.

Bidra til å:

- styrke bærekraftig natur- og kulturbasert turisme for å skape arbeidsplasser og fremme lokal kultur og lokale produkter
- øke de økonomiske fordelene og den lokale inntjeningen fra turistnæringen for regionens lokalsamfunn og utkantsområder
- fremme en sterkere regional identitet og regional harmonisering innenfor turistnæringen

Nordatlantisk kultur

Det nordatlantiske området domineres av havlandskap og kystsamfunn. Kystkulturen – med kystlandbruk, fiskere og fangstfolk og særegne mattradisjoner – gir nasjonene i det nordatlantiske Norden både distinkte nasjonale kulturidentiteter og et regionalt kulturfellesskap. Dette kulturelle fellesskapet har en verdi i seg selv og underbygger den regionale identiteten, samtidig som det er en viktig økonomisk ressurs, for eksempel innenfor turistnæringen.

Det nordiske kultursamarbeidet har etablert tre institusjoner i det nordatlantiske Norden, med nordiske hus i Reykjavik og Torshavn og et nordisk institutt på Grønland. Institusjonene spiller en viktig rolle i å fremme det nordiske kulturfellesskapet i en region som ligger utenfor den skandinaviske kjernen av Norden, samtidig som de fremmer vest-Nordens plass i det nordiske kulturlandskap. Det er flere eksempler på samarbeidsinitiativer dem imellom, men samtidig er institusjonene forskjellig utformet og utfyller ulike roller i sine respektive land.

Kreative næringer er et mer kommersielt orientert kultursamarbeidsområde. Begrepet kreative næringer favner en lang rekke bransjer innenfor media og publisering, IT, design, arkitektur, utøvende og visuelle virksomheter og så videre. Kreative næringer kan bidra til økonomisk diversifisering, til å skape arbeidsplasser som kan ha særlig appell til unge og utdannede, og til å styrke bokvaliteten i samfunnet.

Et innsatsområde som er knyttet til kreative næringer, er det nordatlantiske Norden som lokalisering for film- og TV-produksjoner. Regionen har en spektakulær natur med stor tiltrekningskraft. Film- og TV-produksjon kan gi god markedsføring internasjonalt, og blant annet har Islands tilstedeværelse i store internasjonale produksjoner bidratt til den enorme turismeveksten i landet. Samtidig kan et større omfang av internasjonale filminnspillinger, TV-serier og reklame bidra til å bygge inntektsgrunnlaget for lokale næringer. Offentlige incentivordninger, promotering og tilstedeværelsen av tilstrekkelig med tjenesteleverandører er viktige premisser for tiltrekningen av film- og TV-produksjoner.

Bidra til å:

- *beskytte, bevare og utvikle de distinkte kulturene i det nordatlantiske området*
- *styrke samarbeidet i om nordatlantisk kystkultur og dens bidrag til ulike næringer*
- *støtte samarbeidet mellom de nordiske kulturinstitusjonene i regionen*
- *styrke utviklingen av kreative næringer og regionalt samarbeid*

Nordisk ministerråd
Nordens Hus
Ved Stranden 18
DK-1061 København
www.norden.org

Nordatlantisk utviklingsstrategi – NAUST – utdyper det nordiske samarbeidsprogrammet for regional utvikling og planlegging og er kunnskapsgrunnlag for videre utvikling i regionen, som dekker Færøyene, Grønland, Island og Kyst-Norge. Strategien tar utgangspunkt i FNs bærekraftsmål og skal gi retning og være veiledende for det nordatlantiske samarbeidet.